

Izhaja vsak četrtek  
in velja s poštnino vred  
in v Mariboru s pošlji-  
njem na dom  
za celo leto 3 gld. — kr.  
„ pol leta 1 „ 60 „  
„ četrt leta — „ 30 „  
Naročnina se pošilja  
opravištvu v škofjsk.  
poslopju (Bischofhof)  
Deležniki tisk. društva  
dobivajo list brez po-  
sobne naročnine.

# SLOVENSKI GOSPODAR.

## List ljudstvu v poduk.

Posamesne liste  
prodaja knjigar Novak  
na velikem trgu  
po 5 kr. — Rokopisi  
se ne vračajo, nepla-  
čani listi se ne spre-  
jemajo. —

Za oznanila se pla-  
čuje od navadne vrsti-  
ce, če se natisne en-  
krat 8 kr., dvakrat 12  
kr., trikrat 16 kr.

**Kako so se hteli cesarju pritožiti štajerski poslanci nemških kmetov pa niso mogli!**

Deset nemških konservativnih poslancev je po g. Karlonu nasvetovalo, naj deželni zbor štajerski sedaj ko so novi poslanci zborovati začeli, odpošlje do svitlega cesarja pismo (adreso), v katerem bi se razložil prežalostni stan dežele, naglasili uzroki in prosilo za pomoč! Liberalcem to ni bilo prav! Vendar pa, da brž v začetku tega ne pokažejo, sprejeli so nasvet g. Karlona in v pretres in sestavo pisma izvolili odbor 12 mož. No, in v tem odboru, pri katerem so imeli večino 8 glasov, so važno reč tako dolgo odlagali, da je naposled padla pod klop in ni prišla v zbornico, ker je bil zbor prej sklenjen. Ali ko bi se tudi to ne bilo zgodilo, konservativci, čeravno tukaj od Slovencev podpirani, bi ne bili ničesar opravili. Kajti 8 liberalcev pod vodstvom dr. Rechbauerja bi bilo nasvetovalo: nobenega pisma do svitlega cesarja ne odposlati! Za ta slučaj so pa konservativci (g. Karlon in knez Alojz Lichtenstein) pa tudi Slovenci (g. Herman in dr. Dominkuš) vendarle imeli načrt pisma do svitlega cesarja že pripravljen in bi štajerski zbor češ nečes prisiljen bil o konservativnem in slovenskem načrtu javno razpravljati. Tako bi reč prišla na svitlo, konservativni in slovenski poslanci bi dobili priliko svoje pritožbe svetu naznaniti in jih zagovarjati; ljudje bi vsaj zvedeli, kajti poslanci hočejo in bi lahko vsak sam sodil, ali imajo prav ali ne. Vendar liberalci so se tega bali in zato vse zabranili z tem, da so tako dolgo odlagali, dokler ni bil deželni zbor sklenjen. Nemški konservativci so potem svoj načrt, ki sta ga g. Karlon in knez Alojz Lichtenstein spisala, objavili v nemških novinah in iz teh povzamemo za svoje čestite bralce to, kar sledi.

„Poslanci nemških kmetov čestitajo najprvle svitlemu cesarju, da je slavna avstrijska vojska, pri katerej služi mnogo Štajercev, srečno zasela Bosno in Hercegovino ter Avstrijo z dvema deželama pomnožila. Zatem želijo, naj bi se modrosti svitlega cesarja brž tudi v domačih zadevah po-

srečilo obstoječe nepovoljnosti odpraviti in nevarnostim v okom priti, ki žugajo Avstriji z tem, da se je izpeljava hvaležno sprejete oktoberske diplome (20. okt. 1860, kder so svitli cesar slovesno izrekli, da bo zanaprej tudi ljudstvo po poslancih imelo govoriti, kake naj bodo postave in javna uprava ali gosposke) izročila liberalcem, katerim se je pomoglo do večine po krivih volilnih redih. Hudi nasledki niso izostali in jih sedaj neizmerno težko občutimo.

Najpoprej so se liberalci lotili sv. katoliške Cerkve in jo z cerkvenimi postavami l. 1868. in l. 1874. žalili, jej od jenega božjega ustanovnika podeljene pravice vzeli ali tako skrčili, da se je vernih in zavedenih katoličanov polastila velika nevolja, nemir in iskrena želja, naj bi se sv. Cerkvi nasprotujoče postave brž zopet odpravile. Ta želja postaja tem bolj opravičena, ker se tudi v zadevah šole in izreje mladih ljudi prikazujejo vsega obžalovanja vredni nasledki, da se je šola od Cerkve ločila ali vsaj jeni upliv tako skrčil, da nič ne zda. Žalostno je, kako se pri šolah in šolskih poslopih denar zapravlja, mlajina preobлага in vendar v predmetih za vsak dan potrebnih vedno bolj zaostaja, najbolj žalostna je pa rastoča neporednost in razuzdanost mlajine. Tukaj se mora hitrej ko mogoče pomagati in na prav krščansko podlago šolskega poduka in izreje prestopiti.

Oktoberska diploma je priznala vsem deželam avstrijskega cesarstva starodavne pravice, samostalnost in celokupnost, vsem narodom pa zagotovila enakopravnost. Liberalci pa, ko so prišli do gospodstva, so posameznim deželam pobrali najvažnejših pravic in naposled še celo cesarstvo Magjarom na ljubo razklali na dvoje in nam uvedli močno dragi in nesrečni dualizem. Ker so liberalci le nekaterim narodom prijazni, so drugim neprijazni in krivični, najbolj slovanskim, ki morajo trpeti zaničevanje in krivico, kar vse tem bolj boli, ker so slovanski narodi v cesarstvu v ogromnem številu, plačujejo veliko davka in se odlikujejo po neomadeževani zvestobi in udanosti

do svitlega cesarja in do njegove preuzvišene hiše. Naposled obračajo nemški poslanci pozornost svitlega cesarja na žalostne gospodarske razmere, v katere nas je liberalno gospodarstvo pahnilo ter žuga kmetski in obrtnijski stan uničiti na dobiček tistim, ki imajo denar v rokah. Število ubožcev in siromakov in ob enem nezadovoljnih nemaničev grozno narašča tako, da se je najhujših socialnih nesreč bati. Zato prosijo nemški poslanci, naj bi svitli cesar ozrli se na ove nepovoljnosti in nevarnosti, ki doma pretijo avstrijskemu cesarstvu, naj bi blagovolili še enkrat na podlagi oktoberske diplome Avstrijo urediti, pomiriti in osrečiti z tem, da jeno izpeljavo vzamejo iz nesrečnih liberalnih rok in jo izročijo moževom, ki bodo zmožni in voljni: ohraniti edinstvo in celokupnost cesarstva, samostalnost posameznih dežel ter javno pravo v deželnih in državnih ustavi urediti na krščanski podlagi. Tako so se hteli nemških štajerskih kmetov poslanci pritožiti cesarju pa niso mogli, ker so jim liberalni poslanci, ki imajo večino, to zabranili. Prihodnjič objavimo načrt adrese slovenskih poslancev, g. Hermana in dr. Dominkuša, če ga v roke dobimo!

## Gospodarske stvari.

### Zrak, s posebnim ozirom na kletarstvo.

Celo zemljo obdajajoči zrak, kateri v vzdrževanje živalstva in rastlinstva služi, je zmes raznih plinov in sopara, ki se kot obstojni deli zraka, ali vedno v njem v gotovi primeri nahajajo, kakor kislice in dušice, v različnih množinah pa ogljenčeva kislina, sopar in amon; ali so mu le v nekaterih krajih in še tukaj v malih množinah primešani, kakor žvepleni in fosforovi vodeneč, žveplena soka kislina, solna kislina in še veliko drugih kemičnih spojin, ktere iz zemlje, močvirov ali mogoče tudi iz drugod nahajajočih se tovarnic izvirajo. Zrak kot taka v kratkem popisana zmes raznih plinov in sopara je za celo naravo velike važnosti in kakor na vse stvari, tudi na grojzdni sok, mošt in vino veliko upliva. Vrenje vina prične le pri nazočnosti zraka in ako bi nam bilo mogoče mošt v steklenico napolniti, tako da bi pri tem v dotiko z zrakom ne prišel, bi oni mošt vedno enak ostal, on bi se v vino ne spremenil; kakor hitro bi pa k njemu zrak pripustili, bi precej vreti začel in v kratkem vino postal. Zrak je tedaj za začetek vrenja vina neobhodno potreben. Ako ves upliv zraka na mlado vino zaviramo, ne bode ono nikoli dozorelo in svojo pravo stopnjo dobrote doseglo. Zrak je, kateri vino v zorenju podpira in brez kterega bi nikoli prava pivača ne postalo. Dolga ovira zračnega upliva na mlado vino mu močno škoduje, tako da premlado, še ne dozorelo vino, v steklenico napolnjeno, se čestokrat popolnoma pokvari. Preveliki upliv zraka na vino je pa zopet jako škodljiv, kajti on zamore vino po-

kvariti, celo popolnoma v očet spremeniti. Imamo si torej rešiti vprašanje, kedaj je zrak na mošt oziroma vino, koristnega in kedaj škodljivega upliva? Predno rešujem to vprašanje, se mi tukaj na pravem mestu zdi omeniti še enega velevažnega obstojnega dela zraka, kateri je na vino tudi velikega upliva. Namreč zrak ni le čista zmes uže popisanih plinov, v kterej se posebno dušice, za tem kislec v naj večji množini nahajata, ampak v njem plava še veliko trdih stvari v podobi prahu, ktere deloma iz neorganičnih, mineralskih, deloma organskih, zgorljivih spojin obstojé. Prvih, neorganičnih spojin, so se razni kloridi, soli in lužne kovine našle, med tem ko se k drugim spojinam ne le svetui prah, razna celo majhna v zraku plavajoča semena itd. ampak tudi razni trosi prištevajo. Prve tvarine se v zraku lahko vidijo, ako se solnčni žarki v temo skoz malo luknjico sijati pusté. One so v tem času človeku v podobi celó gostega prahu vidne in njih ime prah je popolnoma opravičeno. Trosov pa ni mogoče s prostim ožesom videti, kajti oni so drobnogledno male tvarice, tako da veliko vrst trosov v številu 10—20 milijonov komadov le kubičen milimeter prostora zavzemajo in ravno tako je zrak trosov prepoln. Ti trosi se v naturi zdaj koristni zdaj škodljivi pokažejo. N. pr. trtno bolezen prouzučuje tros, imenom „oidium taceeri“; uzrok bolezni krompirja je tros „peronospora infestans“; snet, rija in še veliko drugih bolezni žita in drugih rastlin so nasledki trosov, kateri so se na njih naselili. Ti škodljivi trosi tudi kruhu, mesu, vkuhanemu sadju in veliko drugim živalskim in rastlinskim snovem ne prizanašajo, ampak jih v kratkem z belo kožico, plesnobo, zakrijejo. Uzrok vinskega kana, vinskega cika, samorazkrojenja, gujenja in vrenja se trosom pripisuje. Čuditi se je, da trosi (glivice) tudi v še tako veliki množini se nahajajoče, mrtvo nakopičene organske tvarine v primeroma kratkem času ali popolnoma razkrojé ali vsaj v njih sostavi zdatno spremené. Ker se trosi, akoravno so majhni, vendar hitro množé, je ona moč lahko razvidna. Akoravno je večina trosov jako škodljiva, ker človeku potrebne tvarine pokončuje, vendar veliko s tem koristijo, da umrla živalska in rastlinska telesa, ktera bi kot taka nič ne koristila, v rastlinstvu in živalstvu koristne kemične spojine razkrojijo.

Ena najglavnejih enostavnih kemičnih spojin, ktere se pri gnjenju in vrenju razvijajo, je ogljenčeva kislina, ktera v dihanje rastlinam kot glavni živez služi. Kakor uže rečeno, se ogljenčeva kislina pri vrenju vina razvija, ko vrelne glivice prouzučujejo, da se sladkor spremeni v vinski cvet in ogljenčevu kislino. Grojzdni sok (čisti jagodni sok brez luščin) pa nima snovatelja vrenja t. j. trosov, glivic ali gobic v sebi, ampak on pride ali neposredno iz zraka v njega ali se na luščinah nahaja in še le kot mošt snovatelja, vrelno glivico, v se dobi in začne vreti. Prav lahko tedaj vrenje mošta